STAW TARNOPOLSKI.

(TOPOGRAFIA, FAUNA I FLORA Z SZCZEGÓLNIEJSZEM UWZGLĘDNIENIEM GLONÓW).

(Der Teich von Tarnopol. Beschreibung, Thiere und Pflanzen — mit besonderer Berücksichtigung der Algen).

Napisał

Roman Gutwiński.

Nadbitka z I. Rocznika Kółka naukowego tarnopolskiego.

W TARNOPOLU
NAKŁADEM KÓŁKA NAUKOWEGO.

Z DRUKARNI ST. KOSSOWSKIEGO.
1892.

STAW TARNOPOLSKI.

(TOPOGRAFIA, FAUNA I FLORA Z SZCZEGÓLNIEJSZEM UWZGLĘDNIENIEM GLONÓW).

(Der Teich von Tarnopol. Beschreibung, Thiere und Pflanzen — mit besonderer Berücksichtigung der Algen).

Napisał

Roman Gutwiński.

Nadbitka z I. Rocznika Kółka naukowego tarnopolskiego.

W TARNOPOLU
NAKŁADEM KÓŁKA NAUKOWEGO.

Z DRUKARNI ST. KOSSOWSKIEGO.
1892.

Staw tarnopolski.

(Topografia, fauna i flora z szczególniejszem uwzględnieniem glonów).

Napisał

Roman Gutwiński.

Kiedy letni skwar miasta dokuczy nam mocno i zapragniemy odświeżyć pierś mniej suchem — a wolnem od ulicznego pyłu powietrzem, robimy najbliższą po za Tarnopol wycieczkę — do lasku w Kutkowcach. Jakkolwiek czeka nas tam mily, orzeźwiający chłodek i błogi spokój, jakim nas zawsze darzy obcowanie z przyrodą, mimo to nie tak łatwo wybieramy się z miasta. Dlaczego? — Z tej prostej przyczyny, że chcąc użyć tych przyjemności, musimy odważyć się doznać nie miłego przed- i posmaku, jakim obdarzają nas — nie proszone o to — brudne, ciasne i wstrętną ziejące wonią ulice samego miasta, które oddzielają Plac Sobieskiego od Zagrobeli, leżącej u pd. zd. brzegu stawu. Po dłuższym namyśle i ścisłem obliczeniu wszystkich „za“ i „przeciw“ zdobywamy się na odwagę. — Uzbrajamy się w kij, jako w nieodzownego towarzysza pozamiastowej wycieczki, w chustkę napojoną — w braku wonnych olejków — choćby karbolem i kwasem octowym oraz w tytoń i pospiesznym krokiem dążymy uliczkami, wiodącemi od placu Sobieskiego ku Zagrobeli. Z pomocą owej chustki i tytoniowego dymu przebywamy sławną tarnopolską Scyllę i Charybdę!

Jesteśmy tedy na drodze, wiodącej wzdłuż grobli stawu i przebywszy most na ostatniej śluzie, skręcamy w prawo. Wreszcie przeprawiamy się przez małą kładkę, idziemy ścieżką wiodącą wśród zagonów, zasadzonych jarzyną i stajemy na trawniku, pokrywającym prawe, płaskie podbrzeże stawu. — Tu nie lękamy się już bakcylów, niesionych w pyle miejskim i podolskie słońce nie dokucza

nam więcej, bo promienie jego w dnie czerwone już od godziny czwartej po południu padają na wyniosły brzeg stawu, przysłaniając cieniem podbrzeże. — Zwalniamy kroki, a ciesząc się chłodem, wiejącym od stawu i cieniem, jaki rzuca brzeg, przyglądamy się z zajęciem gładkiej powierzchni stawu. Tak dochodzimy do miejsca, gdzie brzeg zalesiony młodą s o ś n i n ą (Pinus silvestris). Wspinamy się na grzbiet jego, siadamy pod drzewiną rozsiewającą balsamiczne wonie, wdychamy pełną piersią wonne, leśne powietrze i wydobywszy lornetkę rozglądamy się po rozległym stawie.

A staw to wcale imponujących rozmiarów! Długość jego wynosi przeszło 4 km., największa szerokość zaś 1 km. Wody stawu rozlewają się od pł. pł.-zd. ku pd. pd.-wd., a źwierciadło wznosi się około 303 m. n. p. m. Leży on w dosyć głębokiej kotlinie Seretu, a pobrzeże jego otaczają w pewnej odległości od samej wody od zd. i wd. wyniosłe gliniasto wapienne brzegi.

Na brzegu pd. wd. widnieje Tarnopol, odbijający wspaniale swymi białymi i żółtymi budynkami od zielonego obrzeżenia stawu. Rzekłbyś, — że to miniaturowa Wenecya przed tobą i nie chcesz wierzyć, iż przed małą chwilą używałeś chustki z karbolem, — tak złudnie, pięknie rysuje się przed oczyma twemi miasto! Na pd. zd. tj. przeciwległym brzegu leży Zagrobela, która utkwiła w twej pamięci szumem wody, spadającej śluzami na koła amerykańskiego młyna i do odstraszających swojem prymitywnem urządzeniem łazienek, na których widać napis „Kalte Bade Anstalt", wraz z polskiem przetłómaczeniem — gdzie za 10 centów możesz użyć orzeźwiającej kąpieli w skrzynce, napełnionej wyżej kolan wodą — świeżą i czystą, choć dobrze podejrzanej barwy. — Na pł. wd. od północnej kończyny stawu zabudowała się wioska Biała, wyżej ku pł. zd. Czystyłów, na pł. zd. od wspomnianej kończyny leży Proniatyn, a na brzegu zd. stawu wieś Kutkowce. — Samo źwierciadło wody zajmuje wzdłuż przeszło 3 km., a ku północy przechodzi staw w trawiaste moczary i bagna, ciągnące się wzdłuż Seretu, a porosłe wysokopienną o l s z y n ą (Alnus glutinosa), która tworzy dosyć znaczne zarosty na pd. od grobli kolejowej. — Głębokość stawu tylko w korycie Seretu i w pewnej odległości od grobli koło cerkwi znaczniejsza, tak że staw — w ogóle uważany — trzeba nazwać płytkim. Dno jest namuliste, miejscami od drobnych ziarnek wapienia i kwarcu piaszczyste, miejscami zaś z wyraźnymi odłamkami białego wapienia. — Woda czysta.

Prócz Seretu, którego wody, powstrzymane długą groblą — łączącą Tarnopol z Zagrobelą — tworzą nasz staw, zasilają go jeszcze dwa źródła, tuż na podbrzeżach bijące tj. jedno pod miastem niedaleko browaru, drugie znaczniejsze na brzegu kutkowieckiego lasu — mniej więcej naprzeciw wsi Biała i mały strumyczek, płynący od Złotej Góry, na pd. zd. od Proniatyna leżącej.

Pobrzeże prawe przeważnie otwarte, bo tylko nieznacznemi kępami tataraku (Acorus Calamus) przybrane. Z pośród tych kęp wychylają: roświta (Butomus umbellatus) swe mleczno-różowe i babka wodna (Alisma Plantago) blado-liliowe kwiatostany. Villarsia nymphaeoides zaś razem z jaskrem wodnym (Ranunculus aquatilis), grzybieniami białemi (Nymphaea alba) i grążelem (Nuphar luteum) współubiegają się o pierwszeństwo przystrojenia białem i żółtem kwieciem spokojniejszych miejsc między owemi kępami. — Rogatek (Ceratophylum demersum), piórniki (Myriophyllum verticillatum i spicatum) i rdestnice (Potamogeton crispus, perfoliatus, pusillus, pectinatus) walają swe wiotkie, zielonymi liśćmi glonu — gałęzatki (Cladophora) — oplecione pędy w przybrzeżnym namule. Natomiast brzegi: pł.-wd., wd., pd.-wd. i pd. zd. są przybrane bujnymi zarostami trzciny (Phragmites communis), rogoży (Typha latifolia, augustifolia), tataraku (Acorus Calamus), manny właściwej (Glyceria fluitans) i myszyberu (Phalaris arundinacea), które się mienią różnym odcieniem zielonej barwy. Tu i owdzie — szczególniej bliżej grobli i browaru — wystrzelają wśród gładkiej powierzchni wody luźne, większe i mniejsze kępy rogoży (Typha) i odosobniona zwykle uszyca (Sagittaria sagittaefolia). — Jaskier wodny (Ranunculus aquatilis), a indziej rzęsa (Lemna polyrrhiza, minor) tworzą długie ławice, pływające w różnych miejscach po powierzchni stawu, a Lemna trisulca wisi pod źwierciadłem wody. W wytwarzaniu przybrzeżnych zarostów, zwanych tutaj „oczeretami“ bierze udział prócz wyżej wymienionych roślin— jeżowa trawa, także wilczybobem lub wstężeńcem zwana (Sparganium ramosum) i gałucha (Oenanthe aquaticum). — Ma się tu także rozrastać osławiona Elodea canadensis, lecz sam nie widziałem jej nigdzie.

Prócz wymienionych roślin zarodkowych (jawnokwiatowych) żywią wody naszego stawu znaczną ilość mikroskopijnie drobnych glonów (wodorostów, algae), należących do klasy zielenic, okrzemek i sinic, które obecnie w systematycznym porządku podaję, — zastrzegając, że spis niniejszy wcale nie jest wyczerpującym.

Class. **Chlorophyllophyceae** (Rabh.) Wittr.

Ordo **Confervoideae.**

Gen. OEDOGONIUM Link, Pringsh.

1. *Oe. crispum* (Hass) Wittr. Hansg. pag. 42.

Gen. MICROTHAMNION Näg.

2. *M. Kuetzingianum* Näg.

Gen. CLADOPHORA Kuetz.

3. *Cl. fracta* Kuetz b) *subsimplex* Kuetz.

Gen. ULOTHRIX Kuetz.

4. *U. flaccida* Kuetz.

Gen. CONFERVA L. em Wille.

5. *C. bombycina* Ag.

Ordo **Protococcoideae.**

Gen. PEDIASTRUM Meyen em. Racib.

6. *P. integrum* Naeg. var. *Braunianum* (Grun) Nordost. f. *longicornis* Racib. Ped. pag. 6. fig. 3.
7. *P. Boryanum* (Turp) Ehrenb. b) *brevicorne* Braun f. *glabra* Rac. l. c. f. 12.
   c) *longicorne* Reinsch f. *glabra* Rac l. c. pag. 14.
8. *P. angulosum* (Ehrenb) Menegh. var. *rugosum* Rac. l. c. p. 21, f. 26.
9. *P. muticum* Kutz b) *brevicorne* Rac. l. c. pag. 11. fig. 7.
10. *P. duplex* Meyen a) *clathratum* A. Braun. Rac. l. c. pag. 23. f. 27.
    b) *reticulatum* Lag. Ped. pag. 56. Tab. II. f. 1.
    c) *rugulosum* Rac. Ped. f. 29.
    d) *genuinum* Rac. Ped. fig. 32 i 36.
11. *P. Tetras* Ehrenb.
12. *P. constrictum* Hassal. Rac. l. c. pag. 30. f. 44.

Gen. COELASTRUM Näg.

13. *C. Naegelii* Rabh. b) *cubicum* (Näg.) Rabh.

Gen. SCENEDESMUS Meyen.

14. *Sc. bijugatus* (Turp) Kuetz.
15. *Sc. denticulatus* Lagerh.

16. *Sc. Hystrix* Lagerh.
17. *Sc. dimorphus* Kuetz.
18. *Sc. quadricauda* (Turp) Bréb a) *typicus* Kirch Alg. p. 98.
b) *abundans* „ „ „ „

Gen. OPHIOCYTIUM Näg.

19. *Oph. cochleare* (Eichw) A. Braun.

Gen. RAPHIDIUM Kuetz.

20. *R. polymorphum* Fress.
21. *R. convolutum* (Corda) Rabh. b) *lunare* Kirch pag. 114.

Gen. SELENASTRUM Reinsch.

22. *S. Bibraianum* Reinsch. Algfl. Tab. IV. f. 2. b. c.

Gen. TETRAËDRON Kuetz (1845).

23. *T. trigonum* (Naeg) Hansg, De — Toni Sylloge pag. 598.
    a) *typicum* Kirch Alg. pag. 104.
    b) *minus* Reinsch Algfl. pg. 75. Tab. III. f. I. c — d.
    c) *gracile* Reinsch l. c. Tab. III. t. I. a, b.
24. *T. tegragonum* (Naeg) Hansg. De — Toni l. c. pg. 600.
25. *T. caudatum* (Corda) Hansg. De — Toni l. c. pg. 603.
26. *T. tedraedricum* Reinsch. l. c. Tab, V. f. 2.
27. *T. enorme* De — By.

Gen. SCHIZOCHLAMYS A. Br.

28. *S. gelatinosa* A. Br.

Gen. CRUCIGENIA Morren (1830).

29. *Cr. rectangularis* (Näg) Gay, Recher. 1891. pg. 100 T. XV. f. 151.

Gen. DICTYOSPHAERIUM Naeg.

30. *D. Ehrenbergianum* Naeg. Einz. Alg. T. II.
31. *D. reniforme* Bulnh. Kirch l. c. pag. 106.

Gen. OOCYSTIS Naeg.

32. *O. solitaria* Wittr. Alg. exs. Fasc. 21. pag. 22. (1889) f. 1—5.

Ordo **Conjugatae.**

Gen. MOUGEOTIA (Ag) Wittr.

33. *M. laetevirens* (A. B.) Wittr. Hansg. Prod. pg. 152.
34. *M. viridis* (Kuetz) Wittr.

Gen. ZYGNEMA Ag. ampl.

35. *Z. stellinum* Ag.

Gen. SPIROGYRA Link ampl.

36. *Sp. jugalis* Dillw. Petit. Spir. de Paris VI. f. 3—4.

(**Desmidiaceae**).

Gen. CLOSTERIUM Nitzsch.

37. *Cl. acerosum* (Schrank) Ehrb. Inf. Tab. VI. fig. 1.
    a) *typicum* Klebs, Ralfs. Brit. Desm. XXVII. f. 2.
    c) *truncatum* Gutw. Flora glonów okolic Lwowa 1891. pag. 33. Tab. I. f. 7.
38. *Cl. Cornu* Ehrenb. Ralfs Desm. T. XXX. f. 6.
39. *Cl. moniliferum* (Bory) Ehrb. Inf. Tab. V. f. 16.
40. *Cl. Leibleinii* Kuetz. Ralfs Brit. Desm. Tab. XXVIII. f. 4. e. forma *Willei* Gutw. Mat. do fl. glonów Galicyi Cz. II. Nr. 47.

Gen. COSMARIUM Corda.

41. *C. laeve Rabh.* Nordst. et Wittr. Ital. Tab. XII. f. 4.
42. *C. Meneghinii* Bréb. f. *Reinschii* Istvanf. Jelent. pag. 227. Tab. I. f. 18.
43. *C. bioculatum* Bréb. Ralfs Brit. Desm. XV. f. 5.
    c) *depressum* Scharsch. Tanulmán. pg. 270. f. 10.
44. *C. granatum* Bréb. Ralfs Brit. Desm. Tab. XXXII. fig. 6.
    a) *typicum* Klebs Ostpr. Tab. III. fig. 23.
    b) *forma.* Borge Subfoss. sötvatt. alg. fran Gotland T. I. f. 2.
45. *C. Botrytis* Menegh. Naeg. Einz. Alg. Tab. VII.
    d) *subtumidum* Wittr. Öland. pg. 57. Tab. IV. f. 12.
46. *C. Boeckii* Wille Norg. pag. 28. Tab. I. f. 10.
47. *C. subcrenatum* Hantsch.
48. *C. ornatum* Ralfs var. *polonicum* Racib. De nonnul. Desm. pag. 16. Tab. II. f. 3.
49. *C. Turpinii* Bréb. d) *gypsorum* Gutw. Flora glonów okolic Lwowa. pag. 63 Tab. III. fig. 3.

Gen. STAURASTRUM.

50. *St paradoxum* Meyen. var. *longiceps* M. C. Cooke On som Desm. new. Pl. XV. fig. 16 et 17.

Class. **Bacillarieae** Nitzsch.

Fam. **Naviculaceae** (Kuetz) Heib p. p.

Gen. NAVICULA Bory.

51. *N. viridis* (Nitzsch) Kuetz. Bac. Tab. IV. fig. 18. Tab. XXX. fig. 12.
52. *N. mesolepta* Ehrenb. var. *stauroneiformis* Grun. Nav. (2) IV. fig. 22 b.
53. *N. radiosa* Kuetz. Bac. Tab. IV. fig. 23.
54. *N. rhynchocephala* Kuetz. Bac. Tab. XXX. fig. 35.
    a) *brevis* Grun. Nav. II. fig. 31 c.
    b) *dubia* Grun. l. c. fig. 32.
55. *N. cryptocephala* Kuetz. Bac. Tab. III. fig. 26.
    a) *lanceolata* Grun. l. c. f. 28. a.
    b) *rhynchocephala* Grun. l. c. fig. 28. b.
56. *N. dicephala* Ehrenb. Grun. l. c. pag. 538. Tab. II. fig. 45.
57. *N. mutica* Kuetz. Bac. pag. 93. Tab. III. fig. 32., Schum. Preuss. f. 43., Grun. l. c. III. fig. 16.
58. *N. pusilla* W. Sm. De — Toni Sylloge II. pag. 129.
59. *N. tumida* W. Sm. Grun. Nav. f. 43. a., var. *anglica* (Ralfs) Gutw. Flora glonów okolic Lwowa pag. 84.
60. *N. Carassius* Ehrenb. Grun. Nav. Tab. I. fig. 31.
61. *N. cuspidata* Kuetz. Bac. Tab. III. fig. 24 i 37.
62. *N. ambigua* Ehrenb. Grun. l. c. pag. 529. Tab. II. fig. 33.
63. *N. producta* Sm. Grun. l. c. Tab. II. f. 35.
64. *N. sphaerophora* Kuetz. Bac. pag. 95. Tab. IV. fig. 17.
65. *N. limosa* Kuetz. l. c. pag. 101. Tab. III. fig. 50. a) *genuina* Grun. l. c. III. fig, 8. 6.
66. *N. inflata* Kuetz. Bac. pag. 99. fig. 36. Grun. l. c. Tab. II. fig. 41.
67. *N. Bacillum* Ehrenb., Kuetz l. c. Tab. XXVIII. fig. 69., Grun. l. c. pag. 555. Tab. II. fig. 1.
68. *N. cocconeiformis* Grég. Grun. l. c. pag. 550. Tab. II. fig. 9.
69. *N. laevissima* Kuetz, Grun. l. c. Tab. II. fig. 5.
70. *N. crassula* Naeg.

Gen. PLEUROSTAURON Rabenh.

71. *P. acutum* (W. Sm.) Rabenh. De — Toni Sylloge II. pag. 222.

Gen. PLEUROSIGMA W. Sm.

72. *P. acuminatum* (Kuetz) Grun. Nav. Tab. IV. f. 6.
73. *P. Parkerii* Harris. De — Toni Sylloge II. pag. 260.
 Long 0·074 mm., lat. 0·018 mm, lat. apic. 0·0046 mm.

Fam. **Cymbellaceae** (Kuetz) Grun.

Gen CYMBELLA Ag.

74. *C. cuspidata* Kuetz. l. c. pag. 7 g. Tab. III. fig. 40.
75. *C. lanceolata* (Ehrenb) Kirch Alg. pag. 188.

Gen. ENCYONEMA Kuetz.

76. *E. turgidum* (Greg) Grun. De — Toni. Sylloge II. pag. 372.

Gen. AMPHORA Ehrenb.

77. *A. libyca* Ehrenb. De — Toni. l. c. pag. 384.
78. *A. ovalis* (Bréb) Kuetz. Bac. Tab. V. fig. 35 et 39.

Fam. **Gomphonemaceae** (Kuetz.) Grun.

Gen. GOMPHONEMA Ag.

79. *G. acuminatum* Ehrenb., var. *coronatum* (Ehrenb.) Rabenb. De-Toni l. c. pag. 424.
80. *G. gracile* Ehrenb., Schum. Tatra. Tab. III. fig. 36.
81. *G. intricatum* Kuetz. Bac. Tab. IX. fig. 4.
82. *G. parvulum* Kuetz. Bac. Tab. XXX. fig. 63. (G. tenellum Sm.)

Gen. ROICOSPHAENIA Grun.

83. *R. curvata* (Kuetz.) Grun.

Fam **Cocconeidaceae** (Kuetz.) Grun.

Gen. COCCONEIS Ehrenb.

84. *C. Placentula* Ehrenb., Kuetz. Bac. Tab. XXVIII. f. 13.

Fam. **Nitzschiaceae** Grun.

Gen. NITZSCHIA Hass.

85. *N. acicularis* Sm., Kuetz. Bac. Tab. IV. fig. 3.
86. *N. amphioxys* (Ehrenb.) Sm. *α*) *genuina* Grun. Kuetz. Bac. Tab. XXIX. f. 44. et Tab. XXX. fig. 1.

87. *N. vivax* Smith.
88. *N. vermicularis* (Kütz.) Hantsch., Kuetz. l. c. Tab. IV. fig. 35.
89. *N. curvula* (Ehrenb.) Smith. Ehrenb. Infus. Tab. XIII. fig. 14.

Gen. TRYBLIONELLA Smith.

90. *Tr. Hantzschiana* Grun. Öst. pag. 542. Tab. XII. fig. 29, a—c.

Fam. **Surirellaceae**. (Kuetz). Grun.

Gen. SURIRAYA Turp.

91. *S. biseriata* (Ehrenb.) Bréb. Kütz. Bac. VII. f. 10 a.
92. *S. splendida* (Ehrenb.), Kuetz. l. c. VII. f. 9.
93. *S. constricta* Ehrenb., Schum. Preuss. fig. 19.
94. *S. gracilis* Grun. Öst. Tab. VII. fig. 11. (bardzo obficie!)

Gen. CYMATOPLEURA Sm.

95. *C. elliptica* Bréb., *α*) *genuina* Grun. Öst. pag. 463.
96. *C. Solea* Bréb.

Fam. **Fragilariaceae** (Kuetz.) De-Toni.

Gen. FRAGILARIA Lyngb.

97. *Fr. virescens* Ralfs., Kuetz. Bac. Tab. XVI. fig. 4., Grun. l. c. Tab. VII. fig. 15 a. b.

Gen. SYNEDRA Ehrenb.

98. *S. Ulna* (Nitzsch.) Ehrenb., Lagerst. Diatom. Tab. X. fig. 1. a. à.

Fam. **Eunotiaceae** (Kuetz) De-Toni

Gen. CYSTOPLEURA Bréb. [1849].

99. *C. turgida* (Ehrenb.), Kunze Rev. [1891]. Kuetz. Bac. Tab. V. fig. 14.
100. *C. gibba* (Ehrenb.), Kunze l. c. Kuetz. l. c. Tab. IV. fig. 22.
101. *C. Zebra* (Ehrenb.), Kunze l. c. Kuetz. l. c. Tab. V. fig. 12., Tab. XXX. fig. 5.
102. *C. gibberula* (Ehrenb.), Kunze l. c. Kuetz. l. c. Tab. V. fig. 13.

Gen. EUNOTIA Ehrenb.

103. E. *major* (Smith) Rabenh. Fl. Sec. I. pag. 72.

Gen. CERATONEIS Ehrenb.

104. *C. Arcus* (Ehrenb.) Kuetz. Bac. T. VI. f. 10.

Fam **Melosiraceae.**

Gen. MELOSIRA Ag.

105. M. *varians* Ag. Kuetz. Bac. Tab. II. fig. 10.
106. *M subflexilis* Kuetz. l. c. Tab. II. fig. 13.

Gen. CYCLOTELLA Kuetz.

107. *C. operculata* Kuetz. Bac. Tab. I. fig. 1.
108. *C Kuetzingiana* Thwait. Kirch. Alg. pag. 217.

Class. **Phycochromaceae** Rab.

Ord. **Scytonemaceae.**

Gen. TOLYPOTHRIX Kuetz.

109. *T. aegagropila* Kuetz. c) *pulchra* Rab.

Ord. **Nostoceae.**

Gen. NOSTOC Vauch.

110. *N. lichenoides* Vauch. Kirch. l. c. pag. 233.

Gen. SPHAEROZYGA Ag.

111. *S. polysperma* Rabh. Kirch. 236.

Ord. **Oscillarieae** Ag.

Gen. OSCILLATORIA sec. Gomont.

112. *O. tenerrima* Kuetz. Kirch. l. c. pag. 245.
113. *O. antliaria* Jürg. Kirch. l. c. pag. 246

Ord. **Chroococcaceae** Naeg.

Gen. TETRAPEDIA Reinsch.

114. *T. glaucescens* Wittr. var. *papillifera* Gutw. Mater. do fl. glonów Galicyi Cz. II. Tab. I. fig. 15.

Gen. GOMPHOSPHAERIA Kuetz.

115. *G. aponina* Kuetz.

Gen. MERISMOPEDIA Meyen.

116. *M. glauca* Naeg.

Gen. CHROOCOCCUS Naeg.

117. *Ch. turgidus* Naeg. Kirch. Alg. pag. 292.

Nietylko jednak flora ma w stawie naszym spory zastęp przedstawicieli, gdyż i fauna znajduje tutaj wiele warunków bytu. Bagniste, moczarowate brzegi Seretu w północnej części stawu i bujne zarosty przybrzeżne wrą życiem błotnego i wodnego ptactwa, które zwłaszcza wieczorami odzywa się wielojęzyczną gwarą. „Dżyy“ i „dżik, dżik“ wodnika (Rallus aquaticus), dźwięczne „kiebit“ i trwożliwe „chräit“ lub ostrzegające „piuhiuhie“ albo wreszcie śpiewne „küwkorroi kiwitkiwitkiwitkijuit“ czajki (Vanellus cristatus), „dü dü di dütteraraa...“ lub głuche „bäd, bäd“ dubelta (Gallinago major), hałaśliwe „ti-kut, ti-kut, ti-kut“ kszyka (Gallinago scolopacina) idą z sobą i z głosami kulików, kulonów, krzyczka (Sterna nigra), jaskółki (Sterna hirundo) oraz mewy (Chroicocephalus ridibundus) o lepsze, tak że skrzeczeniu nie ma końca, a ponad wszystkimi góruje huk bąka (Botaurus stellaris), co ukryty w trzcinie wsadził dziób w wodę i z hukiem wciąga ją do połyku, a z silniejszym jeszcze napowrót wyrzuca. Przy brzegach przelatuje z miejsca na miejsce zwinna kokoszka wodna (Gallinulla chloropus) i kurka wodna (Ortygometra porzana), dalej pod kępami rogoży kąpie się łyska (Fulica atra), gładzi dzióbem piórka na piersi i od czasu do czasu ozywa się głosem „köw, köwköw“, a tam znowu nurkują za żerem perkozy (Podiceps cristatus, Podiceps minor), oznajmiając się głuchem parskaniem. Nocą słychać głośne „ker-ker-ker“ bączka (Botaurus minutus). — Stadka krzyżówek, świstunek, cyranek i cyraneczek (Anas boschas, penelope, querquedula et crecca) przelatują w pośrodku stawu z miejsca na miejsce, pływają swobodnie, lub wracając z pól, zapadają w spokojne zatoki między oczerety.

Po moczarze kroczy poważny, zamyślony bocian (Ciconia alba), niekiedy purpurowa i siwa czapla (Ardea purpurea et Ardea cinerea), a gdzieś tam w szuwarem zasłoniętej zatoce odzywa się stado dzikich gęsi (Anser cinereus), co nawiedziło nasz staw szukając żeru.*)

---

*) Wykaz ptaków zawdzięczam uprzejmości zawołanego myśliwego p. Beli Hrabara, tutejszego urzędnika poczty i telegrafów, za co wyrażam Mu serdeczne podziękowanie.

Wieczorami gromady żab zielonych (Rana esculenta) wyprawiają hałaśliwe koncerty. Czasami słyszymy dźwięki małego brzdęka (Bombinator ignaeus), wołającego z żalem „kum, kum“. Po dnie stawu uwijają się traszki (Triton cristatus et Triton taeniatus), od czasu do czasu podpływają pod powierzchnię wody, by wynurzyć zgrabny pyszczek i zaczerpnąć świeżego powietrza.

Głębsze miejsca zajęły ryby. Staw nasz pod tym względem należy do krainy leszcza. Spotykamy też w nim: szczupaka (Esox lucius), lina (Tinca vulgaris) zwanego „oczeretnikiem“, okunia (Perca fluviatitis), dużego karasia (Carassius vulgaris), dużego karpia (Cyprinus carpio), zwanego „szaranem“, dużego leszcza (Abramis brama), podleszcza, czerwonkę (Scardinius erythrophthalmus), płoć białą (Leuciscus rutilus), krępę, ukleję (Alburnus lucidus), miętusa (Lota fluviatilis), kobla i piskorza (Cobitis fossilis).

Członkonogi mają też licznych przedstawicieli. Z chrząszczów żyją w stawie: pospolity pływak żółtobrzegi (Dytiscus marginalis) i rzadszy pływak szeroki (Dytiscus latissimus), kałużnica (Hydrophilus piceus, Hydrophilus aterrimus), krętaczek (Gyrinus natator) pepłoń (Hyphydrus ovatus), nawróg (Noterus clavicornis), grążak (Lacophylus minutus), nurek (Colymbetes fuscus), grążak czarny (Ilybius ater), poniczak (Agaleus abbreviatus), toniak (Acilius sulcatus), piętak (Hydaticus cinereus), kałużnik (Hydrous carabiodeus), wodnik (Hydrobius fuscipes), wodolubek (Philhydrus testaceus).

Z pluskwiaków spotykamy: grzbietopławka pluskolca (Notonecta glauca), płoszczycę (Nepa cinerea), kobyłkę (Ranatra linearis) i pluskwę wodną (Naucoris cimicoides).

Wśród oczeretów uwijają się: świtezianki (Calopteryx virgo) i ważki (Libellula depressa, L. maculata, L. grandis), oraz stralki (Agrion puella), chróściki (Phryganea grandis) i zabarwnice (Sialis lutaria).

Ze skorupiaków rozwielmożnił się tutaj rak (Astacus fluviatilis) poławiany obficie i wywożony po za granice Galicyi, nadto wiele mikroskopijnie drobnych raczków, jak: oczlik (Cyclops), grzębik (Cypris) i inne.

Z robaków pospolitą jest duża pijawka koniarka Haemopis vorax), obartliki (Brachionus) i nitnik (Gordius aquaticus).

Szczeżuja wielka czyli „czerepacha“ (Anodonta cygnea), skójka (Unio pictorum), Unio batavus, nieruch stawowy (Limnaeus stagnalis) i zatoczek rogowy (Planorbis corneus), oraz kilka innych ślimaków mniejszych reprezentują w stawie naszym typ mięczaków.

Z typu jamochłonów żyją tu gąbki: Euspongilla lacustris Vejd. na skorupach małżów na dnie stawu, Ephydatia fluviatilis Vejd., Meynia Muelleri Wierz. i Trochospongilla erinaceus Vejd. na śluzach.

Nadto licznie występują w stawie maleńkie, tylko z pomocą mikroskopu dostrzegalne pierwoszczaki, z których Vorticella i Epistylis tworzą często na rakach (Astacus) kolonie z pozoru do pleśni podobne.

Pięknym zaiste jest widok stawu tak w dzień spokojny, pogodny, gdy zachodzące słońce gra na żwierciedle jego strugami czerwonego światła, jak i w dzień chmurny a wietrzny, kiedy powierzchnię jego zmarszczą fale, co uderzając z monotonnym pluskiem o pobrzeże płaskie, okalają je mętną pianą. Cóż dopiero gdy biała smuga księżyca błyśnie na powierzchni wody, a w zaroślach ozwie się ptactwo! — Gdy posłyszysz te różnorodne głosy, sądzisz, że napowietrzny ludek zebrał się na wiece, by zdać sprawę z przebiegu dnia i uchwalić potrzebę nocnego spoczynku.

Często do późnego wieczora przesiadywałem pod ową wonną sośninką, wsłuchując się w zmięszane szczebiotanie ptactwa i podziwiając ruchliwe życie tych napowietrznych mieszkańców, a zawsze jeszcze pociąga mię ku sobie ta miła ustroń, bo zawsze jest coś nowego, co warto zobaczyć, posłuchać i poznać.

W Tarnopolu dnia 5. lipca 1892.